

Molta roba i poc sabó

"Labutxaca" d'Ed. 62 ha incorporat la versió anotada que Ferran Toutain va fer de la novel·la *El roig i el negre* ("Biblioteca Pompeu Fabra", 2004) i ho ha aprofitat per corregir-li el fantàstic plural italià *carbonaros*, del mot *carbonaro*, beneït pel director de la col·lecció de la UPF, Lluís Maria Todó, i per la coordinadora lingüística, Carme Arenas Noguera, traductora de l'italià. Els responsables de "labutxaca" sí que saben que el plural és *carbonari*. El que encara desconeixen és que, contra allò que escriu Ferran Toutain en una altra nota, és impossible que santa Margarida Maria Alacoque –religiosa que, com recorda la nota, va establir la festa del Sagrat Cor a final del segle XVII– fos salesiana, atès que les monges salesianes, membres de l'institut femení de les Filles de Maria, no apareixen fins ben avançat el segle XIX. La santa no era salesiana, era monja salesa: pertanyia a l'orde de la Visitació, institut religiós femení fundat el 1610 per sant Francesc de Sales.

Doble personalitat

Guillem Terribas (*Demà serà un altre dia*, Ara Llibres) parla del doctor Josep Espanol i diu que és més conegut per Llorenç Espanol. En l'índex onomàstic, però, figuren com si fossin dues persones diferents.

Sacrilegi alcorànic

Entre les novetats introduïdes pel DIEC2, Joan Martí i Castell, president de la Secció Filològica del IEC, destaca a la introducció la nova definició del mot *àngel*: "Ésser espiritual que, segons les religions bíbliques i alcoràniques, és intermediari entre Déu i l'home." O bé els autors de la reforma i els lingüistes encarregats de revisar els canvis desconeixen que no es pot parlar de "religions alcoràniques", perquè només n'hi ha una, l'islam, o bé no saben ni expressar-se (els autors i revisors), ni llegir (entre ells, el president de la SF).

La mitologia valenciana, manipulada o no pel cristianisme, reviu al llibre 'Màgia per a un poble'

El santuari de la Balma de Sorita, als Ports, és un exemple magnífic de cova d'encantaments transformada en temple pel cristianisme, una de tantes grutes ancestrals escenari de marededéus trobades. L'aparició divina va deixar-hi de testimoni, a més del miracle necessari a un pastor, una imatge negra. El culte a les marededéus trobades, en talles fosques, té origen en les creences paganes de les deesses mare de la terra, encarnació de la fertilitat agrària i la fecunditat humana. El fet que el pelegrinatge a la Balma sigui en l'equinocci de tardor reforça la idea de la simbiosi de la collita. Una vegada emmagatzemat l'aliment per a l'hivern, tocava dedicar l'energia a unes altres activitats: l'engendrament de noves vides que, en arribar la primavera, s'incorporarien a la comunitat.

Quines creences i tradicions màgiques, manipulades pel cristianisme o no, han conformat el llegendari valencià? La resposta ens l'ofereix l'escriptor Francesc Gisbert (Alcoi, 1976) al llibre, il·lustrat amb escaients fotografies de color, *Màgia per a un poble*, que ha publicat Edicions del Bullent.

És una visió de conjunt de la mitologia popular valenciana, centrada en els éssers fantàstics i els costums relacionats amb la màgia i les supersticions. La primera

part del treball abasta els éssers de la fantasia. S'hi reporten històries d'aparicions de bubotes –la forma tradicional valenciana de fer referència a la idea de *fantasma*– reals i fingides; de dimonis; de criatures fantàstiques: de dracs i serps amb cabellera a ogres i gegants;

Dansa de nanos. Com molts gegants, en la mitologia valenciana la majoria dels ogres són de color negre.

d'encantades i dones d'aigua; dels éssers màgics més petits, la colla de donyets, nyftols, gambosins i homenets a l'aguait; de bruixes i bruixots i d'herois llegendaris. Hi aprenem, per exemple, que en la mitologia valenciana la majoria dels ogres –gegants o nanos– són de color negre, reminiscència de l'època islàmica.

La segona part és una ruta de tresors amagats. Hi apareixen els oficis màgics, el llinatge dels remeiers, els tallanúvols o els eixordadors; les plantes amb propietats màgiques; el calendari màgic-religiós, per acabar recordant els orígens de les distintes creences. L'autor combina fonts orals i escrites, però descarta les escrites que no tenen tradició oral. Hi ha un gavadal de citacions, que l'autor espera que siguin amenes i instructives.

La substitució d'una fe antiga per una altra de nova es caracteritzà sovint, diu l'autor del llibre, per la continuïtat de l'objecte i de l'espai sagrat. Els ídols canvien, però no els llocs sagrats on són venerats. Fonts, coves i muntanyes de genis i divinitats paganes es transformen en ermites o santuaris de marededéus trobades o sants miraculosos. Fins i tot les festes tradicionals es mantenen, bescanviant el nom del déu venerat o substituint els sacrificis animals per un banquet. No ha de sorprendre'ns, adverteix, la proximitat de molts llocs sants amb poblaments prehistòrics, ibèrics o temples romans.

Lluís Bonada